

AB Üyeliği Sonrası Çekya ve Değişen Siyasal Dinamikler

Seda KAYA KARABULUT*

Geliş Tarihi (Received): 15.08.2022– Kabul Tarihi (Accepted): 19.10.2022

Öz

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra özellikle Batı siyaset bilimi yazın çevresi liberalizm ve otoriteryanizm savaşında bir kazanan ilan ederken, bugün 1990 sonrası bu iddiaların çürütüldüğü yeni tartışma alanları meydana gelmektedir. Türkiye literatürü ise bu yeni tartışma sahalarını yakalamakta zorlanmıştır. Türkiye’de belli kısıtlıklar içeren Doğu Avrupa karşılaştırmalı siyasal çalışmaları, uluslararası yayınlarda ortaya atılan yeni kavramsal çeşitliliği anlamak ve yeni ampirik tanımlar üretmek için geç kalmaktadır. Uluslararası yayınlara göz atıldığında özellikle Avrupa Birliği üyeliği sonrası siyasal rejimlerinden kurumsal sistemlerine kadar değişim gösteren ya da değişimde zorlanan Doğu Avrupa devletlerinin ağırlık kazandığı bir literatürün meydana geldiğini görmek mümkündür. Bu devletler yeni yönetim biçimleri, çıkmaza giren siyasal pratikleri ve reform süreçlerindeki başarı düzeyleri ile modern siyaset bilimcilerin dikkatini çekmiştir. Bu çalışmanın ilk bölümü bu tartışmaların merkezindeki ülkelerden biri olan Çekya’nın Avrupa Birliği üyeliği sonrası siyasal değişimlerini kısaca açıklamaya çalışırken ikinci bölümü uluslararası akademi dünyasındaki kavramsal çeşitliliğin içerisinde popülist siyasetin Çekya’da meydana gelen türünü ifade etmeye çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çekya, Doğu Avrupa, Avrupa Birliği, Popülizm, Demokrasi

Czech Republic And Changing Political Dynamics After EU Membership

Abstract

From an advertisement in classical comparative political scientists and authoritarianism after the Soviet Union, events that developed into new areas of discussion where these are refuted after the sale today. The Turkish literature, on the other hand, has had difficulty in catching these new discussion areas. Eastern European comparative political studies, which have certain limitations in Turkey, are late to understand the new conceptual diversity put forward in international publications and to produce new empirical definitions. When we look at the international publications, it is possible to see that there is a literature in which Eastern European states that have changed or have difficulties in changing from their political regimes to their institutional systems, especially after the European Union membership, have gained weight. These states have attracted the attention of modern political scientists with their new forms of government, their deadlocked political practices and their level of success in the reform processes. While the first part of this study will discuss the political changes of the Czech Republic, which is one of the countries at the center of these discussions, after the European Union membership, the second part will strengthen the background with theoretical concepts by giving a literature review on the conceptual diversity in the international academy world in the Czech Republic.

Keywords: Czech Republic, Eastern Europe, European Union, Populism, Democracy

* Arş. Gör., Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, seda.kaya@btu.edu.tr

Giriş

Avrupa Birliği'nin 2004 yılında gerçekleştirdiği Doğu Avrupa genişlemesiyle hızlı biçimde Batı normlarına entegre olmaya çalışan Macaristan, Polonya ve Çekya'nın başı çektiği Doğu Avrupa devletleri, zamanla yerleşik siyasetleri ve Sovyet sonrasında hissedilen “liberal zaferin” yeni dünya düzenindeki mevcut konumları arasında önemli bir uyum sorunuyla karşılaşmışlardır. Sorunun temel kaynağını oluşturan ise birliğe üyelik sürecinde AB'nin üyelik öncesi ön koşul olarak belirttiği bazı kriterler olmuştur. İlgili kriterler Doğu Avrupa devletlerinin özellikle kurumları ve siyaset tarzlarında var olan yerleşik değerler ile bir çatışma yaratmıştır. Bu çatışma, ilgili devletlerin mevcut siyaseti sorgulamaya başladığı ve liberal zafere eşlik etmeyen yeni rejim biçimlerini ve karar değişikliklerini meydana getirmiştir. Son yıllarda ise Post komünist coğrafya AB üyeliği sonrası geleneksel değerlerine dönmeye niyetlenirken, Batı akademisyenleri, liberal zaferin demokrasideki temsil kabiliyetini sorgulamaya açmıştır.

Yukarıda bahsedilen mevcut ikilem, Avrupa'da geçtiğimiz 10 yıldan günümüze değin gelen çok önemli iki tartışma konusunu meydana getirmiştir. Bunlar Avrupa özelinde demokraside yaşanan erozyon ve liberal demokrasinin yetersizliklerinin giderilmesidir. Bu çalışma, mevcut bu iki büyük tartışmanın özellikle birinci kısmı altındaki literatüre Çekya örneği üzerinden somut bir inceleme sunmayı hedeflemektedir. Nitelikli karşılaştırmalı siyaset bilimi dergilerinde yayımlanan güncel uluslararası yayınları yakından takip eden bu çalışmanın yöntemi “demokratik erozyon” kavramına atfedilen teorik bir zeminde kendini gösterecektir.

Çekya, mevcut konumu itibarıyla AB üyesi post komünist devletlerle kıyaslandığında (özellikle Macaristan ve Polonya ile) demokrasi deneyimlerini puanlayan Batılı indeks kuruluşlarının verilerinde demokratik başarısı özellikle formal kurumları düzeyinde oldukça yüksek performansa sahip bir ülke konumundadır (Bernhard, 2017:4-5). 2010 ve 2015 sonrası aynı kuruluşların demokrasi puanlarının Macaristan ve Polonya için oldukça kısıtlı kaldığı gözlemlendiğinde 2017 Çekya verileri, bu ülkenin AB ile ilişkilerinde sert muhalif eylemlerden kaçındığı varsayımını güçlendirmektedir. Bu durumun ülkelerin GSMH oranlarında AB fonlarının payı ile doğrudan bağlantılı olduğu görüşü birçok akademisyenin vurgu yaptığı bir ayrıntı olarak bugün hala önemini korumaktadır. Bu ayrıntılarla beraber Çekya'nın Doğu Avrupa'daki demokratik erozyon (Batılı kaynaklarda backsliding olarak kavramsallaştırılmış)

dalgasına önemli derecede direnç gösteren bir ülke olarak (Hanley ve Vachudova, 2017:280) farklarının ortaya konulması gerekmektedir.

Çekya, demokratik erozyon sürecinin Doğu Avrupa öncüleri olan Polonya ve Macaristan ile kıyaslandığında, siyasal değişimindeki örnekleri itibariyle demokratik erozyonun daha yavaş ve farklı bir versiyonu olarak karşımıza çıkar. Macaristan ve Polonya'da muhafazakar-ulusal söylemleri temel alan geleneksel sol veya sağ partilerden birinin iktidara gelişiyle beraber başlayan demokratik erozyon süreci, Çekya için yerleşik partilerden ziyade klasik siyasal spektrumun dışında kalan apolitik bir partinin koalisyon hükümetinde baskın hale gelmesiyle başlamıştır. Makalenin temel amaçlarından biri, Çekya'nın demokratik erozyonunda özgün birtakım yolların var olduğu ilgili süreci gözlemlemektir.

Avrupa'da tartışılmaya başlanan ve AB üyeliğinden kısa bir süre sonra Doğu Avrupa devletlerinde gözlemlenen demokratik erozyon (*backsliding*) kavramı nedir? Demokratik erozyon (*backsliding*) bazen hükümetin yeterliliği ile alakalı hayal kırıklığını ifade etse de, akademisyenler bu kavramı hükümetlerin otoriter ya da hibrid rejime doğru politik düzlemde gerçekleştirdikleri formal ve informal kurumsal değişimleri ifade etmek için kullanırlar (Erdmann 2011; Dresden ve Howard 2016; Sitter 2016). Devlete dayalı mevcut bir durumu ayakta tutan siyasi kurumların herhangi birinin zayıflaması veya ortadan kaldırılması (Bermeo 2016, Greskovits 2015; Cassani and Tomini 2018) şeklinde de tanımlanan demokratik erozyon süreci, özellikle post komünist Doğu Avrupa devletlerinde, AB ve yabancı yatırımcı karşıtlığını temel alan muhafazakar-ulusal partilerin iktidara geldiği ve zamanla kurumsal mekanizmalar kullanılarak ekonomik anlamda da güçlendikleri bir yönetim düzeninin başlangıcına işaret etmektedir.

1. AB Sonrası Demokratikleşmede Çekya Pratiği

Demokratik erozyon sürecine dahil olan Post komünist ülkelerin neden benzer siyasi dönüşümleri deneyimlemediğine yönelik sorular Avrupa çalışmalarının önemli bir çıkış noktasıdır. Rohac bir çalışmasının sonunda Doğu Avrupa ülkeleri gibi post komünist coğrafya için tarihsel mirasın komünizmden dönüşü ve otoriter popülist deneyimleri ne ölçüde etkilediği sorusunu karşılaştırmalı çalışmalar için araştırılması zaruri bir alan olarak ifade etmiştir (2021). Sovyet mirasının yakın zamanda otoriter geleneğe geri dönüş rüzgarı olarak uyanması, 2010'da Macaristan ve 2015 Polonya'da

geleneksel siyasi partilerin iktidara gelişi ile gerçekleşirken Çekya’da 2017 gibi daha geç bir tarihte ve yeni bir siyasi oluşumla ortaya çıkmıştır. Mevcut bu farklılığın nedenlerini analiz edebilmek için ülkelerin Sovyet sonrası siyasal ortamları ve AB siyaseti tartışmaya açılmalıdır.

Bazı akademisyenler Doğu Avrupa’da yaşanan demokratik erozyon sürecini ‘kriz’ olarak adlandırmaktan ziyade dönüşüm ya da geçiş olarak adlandırsa da (Schimmitter, 2015:32-44), ilgili tanımlama ne olursa olsun Avrupa Birliği’nin bölgesel katılım koşulları ve kurumsal-idari gereksinimler politikası, Doğu Avrupa ülkelerinde bölgesel yeniden yapılanmanın teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Avrupa Birliği’nin bölgesel politikalarının Çekya’da yarattığı en önemli değişim, başbakan Vaclav Klaus’ın merkezîyetçi siyasetindeki ısrarına rağmen, ülkede özerk bölgeler meydana getirmesidir (Baun, 2002: 267-274). Bununla beraber Çekya’daki AB baskısı çeşitli tarihsel olaylardan kaynaklanan adem-i merkezîyetçilik konusundaki isteksizliğin üstesinden gelinmesine yardımcı olmuştur. Bu politikalar aynı zamanda Sovyet sonrasında yeniden merkezileştirme eğilimlerine yönelik politik faktörleri de etkisizleştirmeyi başarmıştır.

Lijphart’a göre Çekya Polonya ve Macaristan, karşılaştırmalı siyaset bilimciler için çok önemli örneklerdir. Çünkü komünizm sonrası demokratikleşme süreçlerinde hem başkanlık-parlamenter yönetim sistemi açısından hem de seçim sistemleri açısından çok çeşitli farklılıklar içermektedirler (Lijphart, 1992:207-223). Polonya ve Macaristan’ın aksine Çekya 1989’dan sonra eski komünist aktörlerle anlaşmak zorunda ya da başka stratejilerle uğraşmak zorunda olmayan dolayısıyla komünizmin çöküşünden sonra hemen demokrasiyi nasıl kuracaklarına dair kapsamlı tartışmaların yaşandığı bir ülkeydi (Hadjiisky, 2001: 45). Bu sebepten Çekya siyasi deneyimi demokrasinin ne olması gerektiği ve gerçekte ne olduğu arasında oldukça uzun bir tarihsel çatışmayı ortaya koymaktadır (2001:61).

Sovyet çöküşünden sonra Lijphart’ın Çekya’ya dair nasıl bir yönetim konsepti oluşturduğu (çoğunlukçu/çoğulcu) sorusu ülkenin siyaset alışkanlıklarını anlamak açısından literatürü geliştirici bir etkiye sahiptir. Çekya ile Macaristan’ı karşılaştıran önemli bir çalışmada Macaristan’ın seçim sisteminin Çekya deneyimi ile kıyaslandığında iktidar partisinin ortaya çıkışını ve yerleşmesini kolaylaştırdığı iddia edilmektedir (Rohac, 2021:2). Bu açıdan Macaristan’da demokratik erozyonu kolaylaştıran ancak Çekya’nın deneyimlemediği iki önemli yapısal faktör önemlidir.

Birincisi, benzer kurumsal zorlanmalara rağmen Macaristan’da 1989 öncesi ve sonrası arasındaki siyasal fay hattının popülist lider olan Fidezs tarafından demokratikleşmeyi gayri meşrulaştırıcı bir şekilde kullanılması, ikincisi Macaristan’ın kendine özgü seçim sisteminin parlamentoda ezici çoğunluğu elde edecek kadar siyasal kutuplaşmaya olanak sağlamasıdır. Bu iki yapısal faktör sayesinde anayasayı feshetme yetkisi güçlendirilmiştir. Çekya’da ise orantılı siyasal sistem, sadece tek bir partinin çoğunluğu elde etmesini engellemekle kalmamış, aynı zamanda hükümette güç paylaşımını sağlayacak düzenlemelerle kutuplaşmanın önüne geçmiştir (Rohac, 2021:11). Polonya’nın siyasal dönüşümünde Avrupa Birliği etkisini araştıran Jasiecki’ye göre ise post komünist Doğu Avrupa devletleri içerisinde yalnızca Çekya stabil bir demokrasiye sahip gelişmiş bir devlet olarak adlandırılabilir (2008: 365).

Kadife devrim ile 1989’da demokratik bağımsızlığını elde eden Çekoslovakya’nın ilk cumhurbaşkanı Vaclav Havel ve bir sonraki cumhurbaşkanı Vaclav Klaus Çekya siyaset pratiğinin iki uç spektrumunu; çoğulcu seçim yönetimi ve katılımcı sistemi temsil etmekteydiler. 2013’ten beri Çekya’nın cumhurbaşkanı olan Miloş Zeman ise, eski mevkidaşı Vaclav Klaus gibi devlet başkanlığını politik zeminde güçlendirecek bir siyasal hayal peşindeydi. Zeman, 2013’te merkez sağ hükümetinin yönetimi kaybedişi ile beraber parlamenter bir rejime sahip olan Çekya’da, ülkenin siyasal liderlerini dahil kontrol edecek “teknokratik bekçiler” atadı (Hanley ve Vachudova, 2017:280) Zeman’ın yürütme organlarından biri olarak gücünü pekiştirme girişimleri demokratik erozyon örneği olarak Çekya’nın bu şablona dahil edilmesini sağlamaktaydı. Ancak Çekya siyasal sistemi güçlü bir parti merkezçiliği ve kurumsalcılık açısından oldukça güçlüydü dolayısıyla Zeman istediği yürütme gücünü elde etmekte başarısız oldu.

2012’de iş adamı Andrej Babis tarafından ANO adıyla (Çekce’de EVET anlamına gelen) (Gayrimemnun Vatandaşlar Hareketi) kurulan merkezci ve popülist siyasal bir partinin seçilmesiyle beraber Çekya’da 1989’dan beri en keskin değişim devlet başkanının doğrudan seçilmesi olarak dönüşmüştür. ANO’nun özel bir siyasal parti olarak yalnızca Çekya’da değil Doğu Avrupa demokrasi deneyimlerinde de özel bir yeri vardır. Demokratik erozyon rüzgarının önemli partilerine bakıldığında Macaristan’ın Fidezs (Genç Demokratlar Birliği) ya da Polonya’nın PİS (Adalet ve Hukuk Partisi) gibi muhafazakar-ulusal değerlere dönüşü vurgulayan ve AB şüpheciliğinin öne çıktığı özellikle liberal ekonomik değerlerin sorgulamaya açıldığı parti programlarını görmek

mümkündü. Oysa ANO Çekya'nın demokratik erozyon sürecinde kuruluşundan itibaren çok daha farklı bir yol haritasını savunmaktadır. ANO kavramsal olarak siyasi reformu vurgulayan liberal bir partidir ve Kasım 2014'ten beri Avrupa liberal grup ALDE'nin (Avrupa Liberaller ve Demokratlar İttifak Partisi) üyesidir. Diğer Doğu Avrupa ülkelerinin yükselen parti trendlerinden ANO'nun ayırt edici özelliği partinin belli bir ideolojisinin olmayışı ve geleneksel sol-sağ politikasına adapte olmadan yalnızca “sıradan” ideolojisiz vatandaşın haklarını savunmaya dönük bir parti programı benimsemektir. Parti programı “YES” (EVET) kampanyası ile somutlaştırırken *We are not politicians we do work* (politika yapmıyoruz, çalışıyoruz) söylemi ile apolitik vatandaşların oylarını kazanmıştır. ANO'nun devleti şirket yönetir gibi yönetme anlayışı, bazı akademisyenler tarafından çoğulculuğun reddedilip otoriterliğin tohumlarını atmak şeklinde yorumlanmıştır (Hanley ve Vachudova, 2017:282).

ANO, bütün gücün parti lideri Babis'in bireysel zenginliği elinde toplanmış olan buna rağmen bir elit entrikası kurarak yolsuzluğa karşı mücadeleyi öne çıkararak bir popülist söylem ekseninde ilerleyen parti politikasına sahiptir. ANO, Fidezs ve PİS gibi ulusun tehdit altında olduğu uyarısını parti politikasında kullanmasa da göçmen karşıtlığı ve islamofbi gibi hükümetteki partnerlerinin siyasetine ortak olmaktadır. Babis ayrıca illiberal bir demokrasi vizyonu sunmaktaydı. Bu vizyon gücü tek bir merkezde toplamayı hedefleyen, denge ve fren mekanizmalarını minimum yetkinliğe indirme niyetinde olan ‘devleti şirket gibi yönetmek’ mantığı ekseninde şekillenmekteydi. Babis, eski siyasetçilerle işinde verimli teknokratları değiştirmeyi ve devleti firma gibi yönetmeyi hedeflemekteydi. Dolayısıyla Fidezs ve PİS gibi muhafzakar-ulusalcı bir niteliği olmayan ANO günün sonunda devleti aynı demokratik erozyona maruz bırakmayı başarmıştı. ANO 2017 seçimlerini kazandıktan sonra, lider Andrej Babis başbakan olarak göreve başlamıştır. Çoğulcu bir koalisyon hükümeti kurmak yerine ANO bakanlarından ve işinin uzmanlarından oluşan bir teknokratik azınlık hükümeti kurmayı hedefleyen Babis, bu girişimi başarısız olunca komünistlerin gizli desteği ile sosyal demokratlarla bir azınlık hükümeti kurmuştur. Uzun süre yönetimde etkin konumda olan ANO lideri Andrej Babis 17 Aralık 2021 itibariyle başbakanlık görevinden ayrılmıştır.

2. Çekya Demokrasisine Dair Kavramsal Tartışmalar

Yukarıda ifade edildiği gibi Avrupa Birliği'nin üyelik sürecinde tanımladığı koşullar, özellikle Doğu Avrupa devletleri için büyük bir kurumsal zorlanmayı

beraberinde getirmiştir (Baun, 2002: 266). Alışılan komünist siyaset tarzı ile Avrupa normlarına uyma zorunluluğunun yarattığı kurumsal gerilim, literatürde yeni siyasi rejim tanımlarına ve kavramlarına yönelik bugün hala devam eden tartışmaların doğmasına zemin hazırlamıştır. Çekya için bazı kavramlara değinmeden önce Zeman'ın Çekya'yı bir yarı-başkanlık rejimine dönüştürmek istediğini vurgulamak gerekmektedir. Yarı-başkanlık rejim türlerinde devletin sahip olduğu siyasi yapının, rejimin işleyişine yön vereceğini dört farklı örnek üzerinden açıklayan bir çalışmada (Tsai, 2019), Çekya'da kurumsal mekanizmaları sayesinde başkanlık koltuğuna oturan popüler liderin otoriterleşmesinin önüne geçildiğini iddia etmektedir. Bu tip rejimlerde sistemin demokratik özelliği popülist eylemler sonucu tehlikeye girmektedir. Sistemin karşılaştığı popülist zorlanmaları yalnızca kurumsal mekanizmalar ile çözebilen yönetim biçimleri demokratik niteliklerini korumakta zorlanmazlar.

Rohac'a göre karşılaştırmalı siyaset bilimciler içinde güçlü bir literatür olmasına rağmen demokrasideki geriye gidişi açıklayacak teori eksiktir ve demokratik dönüşüm, demokratik kırılmalar otoriter dayanıklılık demokratik konsolidasyon hala çözülmeyen bir tartışma sahasıdır (Rohac 2021). Ekiert'e göre Avrupalılaşıma çalışmaları adı altında tartışma sahalarına odaklanan çalışmaların teorik ve metodolojik eksikliğinin sebebi, çalışmaların genellikle eski AB üyesi devletlere odaklanmasıdır (2008:14). Bu eksiliğin giderilmesi için Doğu Avrupa devletlerine yönelik akademik çalışmalar oldukça önemlidir. Örnek ülke olarak değerlendirilecek olan Çekya'nın da demokratik geriye gidişi sahip olduğu özel koşullardan dolayı özgün bir kavramsal çerçevede değerlendirilmelidir.

Kavramsal değerlendirme açısından öncelik popülist siyasete verilmelidir. Popülizmin, demokrasi ile arasındaki ilişki biçimi yeni gelişen bir karşılaştırmalı siyaset alanıdır. Bu konuda mevcut literatür, klasik kaynaklara atıflarla minimal yaklaşımlar ortaya koymuşlarsa da, bölgeler arasındaki ilişkileri göz önüne alarak ampirik verilerle popülizmin ne olduğu ve demokrasiye olan etkisi ortaya konamamıştır. Bu anlamda Kaltwasser'in çalışması (2012:184-208), radikal, liberal ve minimal demokrasi yaklaşımlarının normatif özelliklerinden yola çıkarak popülizmle olan ilişkisini Avrupa ve Latin Amerika arasında karşılaştırmalı bölgesel bir inceleme olarak ortaya koymuştur. Yazara göre liberal demokrasi anlayışı (Lipset, Tocqueville) popülizmi olumsuz bir patoloji olarak tanımlarken, radikal demokrasi kuramcıları popülizmi demokrasi için vazgeçilmez ve gerekli bir element olarak tanımlamakta hatta popülizmi

radikal demokrasinin normatif idealinin cisimleşmiş bir hali olarak adlandırmaktadırlar (Laclau ve Mouffe). Peki popülizm hangi koşullarda demokrasi için bir tehdit haline gelmekte ya da hangi koşullarda demokrasi için bir doğruluk barındırmaktadır? Popülizm demokrasi için iyi midir kötü müdür? Yazar bu soruya verilen cevapların ampirik veriler nedeniyle değişiklik gösterdiğini gözlemleyerek, radikal ve liberal demokrasilerin normatif bir önyargı barındırdıkları iddiasında bulunmakta ve dolayısıyla minimal yaklaşımın bölgeye göre değişen popülizm tanımının ve popülizm demokrasi ilişkisinin çok daha kullanışlı bir popülizm tanımı ürettiğini ortaya koymaktadır.

Popülizm bazı akademisyenlerce hem bir ideoloji hem de bir strateji olarak tanımlanmaktadır (Buřtıková-Guasti, 2019). İdeoloji olarak popülizm, toplumda ihmal edilmiş bir kesimin şikâyetini içeren söylemler bütünüdür. Çekya özelindeki popülizm ise, ‘sıradan insanlar’ın siyasetteki politik izdüşümü olarak yansımadır. Siyasetin ‘sıradan insanlar’ının politik söylemleri, yerel değerleri önemseyen merkezci, göçmen karşıtı ve muhafazakar-ulusalcı söylemlerden çok daha az kutuplaştırıcıdır. Çekya popülizminin ideoloji olarak benimsediği en önemli söylemi, ‘sıradan insanlar’ ile ‘yozlaşmış elitler’ arasındaki antagonizmadır (Pappas, 2018). Popülizm diğer ideolojilerle bir arada olabilir ancak doktriner bir ideoloji olarak tanımlanamaz.

Akademi çevresinin Çekya siyaseti için geliştirdiği popülizm türü teknokratik popülizmdir. Kavramı anlaşılır kılan tarihsel düzlem ANO’nun kuruluşu ve kurucusu Babis’in devlet yönetimi sürecidir ve tarzıdır. ANO’nun yükselişi Çekya’da popülist siyasetin daha önemlisi yükselişini temsil etmekteydi. Partinin kurucusu ve 2017’e kadar maliye bakanı olarak hükümette görev alan Babis ise, bazı akademisyenler tarafından Doğu Avrupa’daki demokratik erozyon trendinin bir parçası olarak Çekya’nın bölgedeki yerini almasını sağlayacak ölçüde otoriter ve popülist bir lider olarak tanımlanmaktadır (Patocka, 2017). Teknokrat olarak tanımlanan aktörler, kalıplaşmış politikacılardan ziyade, göreve gelecekleri makamın iş sahasında da uzmanlığını yaparak çalışmış teknik özellikleri ön plana çıkan aktörlerden meydana gelen bir kesime işaret etmektedir. Teknokrat aktörler ve popülist siyaset yapma tarzının bir araya geldiği özel bir ülke olarak Çekya, devleti firma gibi yöneten anlayışı ve temsil ettiği anti ideolojik seçmen kitlesi ile teknokratik popülizm kavramının somut bir karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim teknokratik popülizm kavramı Çekya’ya ait özgün bir teorik atıf olarak güncel literatürde yerini korumaktadır.

Popülizm ve teknokratik yönetim, liberal demokrasinin çoğulculuğuna ve parlamenter sistemin yarışmacı ve şeffaf parti demokrasisine karşıdır. Teknokratik popülizm ideolojik bir söylem belirlemek yerine anti-elit bir retorik üzerinden “sıradan insan” ile siyaseti yürütmek anlayışı etrafında şekillenmektedir.

Çekya’da teknokratik popülizmin nasıl ve neden meydana geldiğini araştıran çalışmalara göre (Buštková-Guasti, 2019), bu anlayış, sağ-sol ideolojileri modası geçmiş ve tükenmiş siyasi programlar olarak gördüğü gibi bu ideolojilerin politik adamları olan ‘elitleri’ ‘sıradan insanlara’ karşı birlik olmakla itham etmektedir. Teknokratik popülizm liberal demokrasi hayalinin 20 yıllık süreçteki kurumsal başarısızlığına cevap niteliğinde bir ideolojidir. Bazı akademisyenlere göre ise liberal demokratik proje, yolsuzluk skandallarıyla çökünce bu boşluğu Andrej babis teknokratik popülizm ile doldurmuştur (Buštková-Guasti, 2019:303).

En önemli vurgu, 2017'den beri Çek hükümetinin popülist parti ANO'nun kurucusu Andrej Babiš tarafından yönetildiğini hatırlatmaktır. Babiš'in ideolojik pozisyonları merkezci, yönetsel veya teknokratik olarak tanımlanmıştır ve milliyetçiliği çoğunlukla “Çekya’yı Yeniden Büyük Hale Getirmek” gibi belirsiz vaatler ve zaman zaman göçmen karşıtı söylemler yoluyla ortaya çıkmaktadır (Rohac, 2021:2).

Sonuç

Çekya'nın demokratik kurumsallaşma serüveni, Macaristan ve Polonya gibi diğer post-komünist Doğu Avrupa devletleri ile kıyaslandığında Avrupa literatürünün tanımladığı demokrasi kriterlerine daha uyumlu bir tabloyu ortaya çıkarmaktadır. Macaristan ve Polonya'nın merkeze alındığı genişleyen demokratik erozyon çalışmalarının Çekya için daha çekingen kaldığını gözlemlemek mümkündür. Bu çalışma Çekya pratiğinin kendine özgü deneyimini daha anlaşılır kılmak hususunda post-komünist coğrafyanın politik düzlemi ile Çekya siyaseti arasındaki ortak kavramlar üzerinden ilerleyerek sunmak istemiştir. Bunu yaparken özellikle popülist siyaset yaklaşımı ve demokrasi arasındaki ilişkide Çekya'nın literatürün neresinde yer aldığı analiz edilmiştir.

Doğu Avrupa devletlerindeki demokratik erozyon gündemine Çekya için kavramsal bir perspektif sunmayı hedefleyen çalışma, Macaristan ve Polonya gibi AB entegrasyonu sonrası kurumsal uyum sorunlarının ve siyasi kültürün sebep olduğu illiberal dönüşümlerin Çekya'daki yansımalarını irdelemeyi hedeflemiştir. Bu çalışma, öncü iki ülkede otoriter renkler taşıyan bu demokraside geriye dönüş rüzgarının Çekya'da kendine özgü bir boyutta değiştiğini gözlemlemiştir. Özellikle ANO ve kurucusu Babis önderliğinde oluşturulan yeni politika, Avrupa literatürünü sonucun aynı illiberal renkte olduğu ancak sürecin bambaşka boyutta ilerlediği yeni bir ideolojik ve stratejik politikayla tanıştırmıştır. Çekya siyasi dönüşümünü açıklayan güncel Avrupa çalışmalarında bu politikaya "teknokratik popülizm" kavramsal tanımı uygun görülmektedir. Avrupa çalışmalarına sadık kalarak Çekya'nın Doğu Avrupa içindeki konumunu analiz eden bu makale, Çekya'nın özgün kurumsal ve siyasal dönüşümünü açıklamayı hedeflemiştir.

Kaynakça

BAUN Michael. EU Regional Policy and the Candidate States: Poland and the Czech Republic, *Journal of European Integration*, 24:3, 2002 261-280

BERNHARD Micheal. Introduction, *European Forum: Democratic Deterioration in Central Europe*, In Newsletter of the European Politics and Society Section of the American Political Science Association, 2017 3–13.

BERMEO Nancy. On Democratic Backsliding, *Journal of Democracy* 27 (1): 2016 5–19

BRUSIS Martin. Democracies Adrift: How the European Crises Affect East-Central Europe, *Problems of Post-Communism*, 2016

BUŠTÍKOVÁ Lenka ve GUASTI Petra. East European Politics and Societies and Cultures Volume 33 Number 2, 302-33, 2019

CASSANI, Andrea. and TOMINI Luca. Reversing Regimes and Concepts: From Democratization to Autocratization. *European Political Science*, 1–16. 2018

DRESDEN, Raymond. and HOWARD M. Matilda. “Authoritarian backsliding and the Concentration of Political Power.” *Democratization* 23 (7): 1122–1143, 2016

ERDMANN, Gero. Decline of Democracy: Loss of Quality, Hybridisation and breakdown of Democracy. In *Regression of Democracy?*, edited by G. Erdman, and M. Kneuer, 2011 21–58. Wiesbaden: Springer.

EKIERT Grzegorz. Dilemmas of Europeanization: Eastern and Central Europe after the EU Enlargement. *Acta Slavica Iaponica*. 25 :1-28. 2008

GRESKOVITS Bela. The Hollowing and Backsliding of Democracy in East Central Europe. *Global Policy* 6 (S1): 2015 28–37.

HANLEY Seán & VACHUDOVA Milada Anna, Understanding the Illiberal Turn: Democratic Backsliding in the Czech Republic, *East European Politics*, 34:3, 2018 276-296

HADJIISKY Magdalena. The Failure of the Participatory Democracy in the Czech republic, *West European Politics*, 24:3, 43-64, 2001

JASIECKI, Krzysztof. “The Europeanization of Polish Democracy” *Polish Sociological Review* , 2008, No. 164, pp. 359-382, 2008

KALTWASSER Cristóbal Rovira. The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democracy, *Democratization*, 19:2, 184-208, 2012

LIJPHART Arend. Democratization and Constitutional Choices in Czechoslovakia, Hungary and Poland 1989–91, *Journal of Theoretical Politics*, 4:2, 1992 207–23.

KIM Seongcheol, Between Illiberalism and Hyper-Neoliberalism: Competing Populist Discourses in the Czech Republic, *European Politics and Society*, 21:5, 2020 618-633,

PAPPAS Takis. How to Tell Nativists from Populists, *Journal of Democracy* 29, 2018 148–52.

PATOČKA Jakup, The Best Result From the Czech Elections Would be Chaos, *The Guardian*, 20 October. Accessed 7 December 2017. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/20/best-result-czech-republic-elections-chaos-andrej-babis>

ROHAC Dalibor. Transitions, Populism, and Democratic Decline: Evidence from Hungary and the Czech Republic, *European Politics and Society*, 1-19, 2021

ROVNY Jan, Election reaction: The Czech Republic shifts toward the Polish and Hungarian model. *EUROPP blog*. 23 October. Accessed 7 December. <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2017/10/23/election-reaction-the-czech-republic-shifts-toward-the-polish-and-hungarian-model> 2017

SCHMITTER, Philippe. a Crisis and Transition, But Not a Decline, *Journal of Democracy*, Vol. 26, No. 1, pp. 32-44. 2015

TSAI Jung-Hsiang. Populism and Democratic Crisis in Semi-presidential Countries, *Democratization*, 2019

EXTENDED ABSTRACT

From an advertisement in classical comparative political scientists and authoritarianism after the Soviet Union, events that developed into new areas of discussion where these are refuted after the sale today. The Turkish literature, on the other hand, has had difficulty in catching these new discussion areas. Eastern European comparative political studies, which have certain limitations in Turkey, are late to understand the new conceptual diversity put forward in international publications and to produce new empirical definitions. When we look at the international publications, it is possible to see that there is a literature in which Eastern European states that have changed or have difficulties in changing from their political regimes to their institutional systems, especially after the European Union membership, have gained weight. These states have attracted the attention of modern political scientists with their new forms of government, their deadlocked political practices and their level of success in the reform processes. While the first part of this study will discuss the political changes of the Czech Republic, which is one of the countries at the center of these discussions, after the European Union membership, the second part will strengthen the background with theoretical concepts by giving a literature review on the conceptual diversity in the international academy world in the Czech Republic.

Czechia, Poland and Hungary are very important examples for comparative political scientists. Because, in the post-communist democratization processes, they contain various differences in terms of both presidential-parliamentary management system and electoral systems. Unlike Poland and Hungary, Czechia was a country that did not have to deal with ex-communist actors or deal with other strategies after 1989, so there were extensive discussions on how to establish democracy immediately after the collapse of communism. The institutional tension created by the usual communist political style and the obligation to comply with European norms has paved the way for the debates in the literature on new political regime definitions and concepts that still continue today

The Eastern European states, led by Hungary, Poland and Czechia, which tried to integrate into Western norms rapidly with the European Union's enlargement to Eastern Europe in 2004, achieved an important harmony between their settled politics and the current positions of the "liberal victory" felt after the Soviet Union in the new world order. they encountered the problem. The main source of the problem is some criteria that the EU stated as a prerequisite before membership in the membership process. The relevant criteria have created a conflict with the established values of the Eastern European states, particularly in their institutions and political styles. This conflict brought about new regime forms and changes in decision that did not accompany liberal victory, in which the states concerned began to question existing politics. In recent years, while post-communist geography intends to return to its traditional values after EU membership, Western scholars have questioned the representative ability of liberal victory in democracy.

The current dilemma mentioned above has created two very important topics of discussion in Europe over the past 10 years. These are the erosion of democracy in Europe and the elimination of the inadequacies of liberal democracy. This study aims to present a concrete review of the literature under the first part of these two great debates through the Czech case. The method of this study, which closely follows the current international publications published in qualified comparative political science journals, will reveal itself on a theoretical ground attributed to the concept of "democratic erosion". Questions about why post-communist countries involved in the democratic erosion process have not experienced similar political transformations are

an important starting point for European studies. The recent awakening of the Soviet legacy as a rewind to authoritarian tradition occurred with the coming to power of traditional political parties in Hungary in 2010 and Poland in 2015, while it emerged as late as 2017 in the Czech Republic with a new political formation. In order to analyze the reasons for this difference, the post-Soviet political environment of the countries and EU politics should be opened to discussion.

The conditions defined by the European Union in the membership process have brought along a great institutional challenge especially for the Eastern European states. The institutional tension created by the usual communist political style and the obligation to comply with European norms paved the way for the debates in the literature on new political regime definitions and concepts, which still continue today. Compared to post-communist EU member states (especially with Hungary and Poland), Czechia, in terms of its current position, is a country with a very high performance in democratic success, especially at the level of its formal institutions, in the data of Western index institutions that score democracy experiences. When it is observed that the democracy scores of the same institutions after 2010 and 2015 are quite scarce for Hungary and Poland, the 2017 Czech data strengthen the assumption that this country refrains from harsh opposition actions in its relations with the EU. The view that this situation is directly related to the share of EU funds in the GNP ratios of countries still maintains its importance as a detail emphasized by many academics. The view that this situation is directly related to the share of EU funds in the GNP ratios of countries still maintains its importance as a detail emphasized by many academics.

Compared to other post-communist Eastern European states such as Hungary and Poland, Czechia's adventure of democratic institutionalization reveals a picture that is more compatible with the criteria of democracy defined by the European literature. It is possible to observe that the widening democratic erosion studies, centered on Hungary and Poland, remained more timid for the Czech Republic. This study wanted to present the specific experience of Czech practice by going through the common concepts between the political plane of post-communist geography and Czech politics in order to make the specific experience of Czech practice more understandable. While doing this, it has been analyzed where Czechia is in the literature, especially in the relationship between the populist political approach and democracy.

The study, which aims to present a conceptual perspective for the Czech Republic on the democratic erosion agenda in Eastern European states, aims to examine the reflection of the illiberal transformations caused by the political culture and institutional harmonization problems after EU integration such as Hungary and Poland in Czechia. This study observed that the wind of reversal in this democracy, which has authoritarian colors in the two leading countries, has changed in a peculiar way in Czechia. In particular, the new policy created under the leadership of ANO and its founder Babis introduced a new ideological and strategic policy to the European literature, in which the result was the same illiberal color, but the process progressed in a completely different way. The conceptual definition of "technocratic populism" is considered appropriate for this policy in current European studies explaining the Czech political transformation. This article, which analyzes the position of the Czech Republic in Eastern Europe by staying true to European studies, aims to explain the unique institutional and political transformation of the Czech Republic. Although there is a strong literature among comparative political scientists, the theory to explain the regression in democracy is lacking and democratic transformation, democratic breaks, authoritarian resilience, democratic consolidation is still an unresolved area of debate.